

DR. KONCZ GÁBOR

A FELADOTT LECKE

Vitányi Iván [2006.]: *A magyar kultúra esélyei. Kultúra, életmód, társadalom*

Vitányi ismét kötelező irodalom lesz, mert megint feladta a leckét. Nemcsak a népművelők (és utódaik), valamint mai képzésük (kulturális menedzser, kulturálisvállalkozás-szervező, művelődésszervező, felnőttképzési menedzser, andragógus, animá-tor...) során, de az értelmiségi gondolkodás számára is kiindulás ez a kötet. Szorgalmazom, hogy többen recenzálják, beszéljünk róla és főleg használjuk. Például a SZÍN jelen számában közölt stratégiák vitája és különösen összegyűrése, átdolgozása során is.

Írásom most nem szisztematikus ismertetés, nem szakszerű kritika, hanem hangulatjelzés és rámutatás.

Dickens Twist Olivér című regénye anno folytatásokban jelent meg, s az olvasók úgy várták már az aktuális részletet, hogy szaladtak a postakocsi elé. Ez gyakran eszembe jutott az 1970-es években, a havonta megjelenő *Valóság* folyóirat újabb és újabb számát várva. Nem legenda, hanem a *valóság* volt (az akkor huszoneves) számomra is: a betonmarxizmus brossúra-világában, a naponta megélt igazság és a hivatalos társadalomtudomány közötti, akkor és azóta is bámult lavírozás.

Mostanában reggelente azzal ajándékozgatom meg magamat, hogy taláalomra kihúzok egy-egy *Valóság*-számot a polcra. Mindig szerencsém van, naponta megtörténik az élmény újra-felfedezése. Íme: 1972., 12. szám: *Vitányi Iván: A kulturális érintkezés társadalomformáló ereje.* (A címlapon hosszú úval a kulturális, mely eszembe juttatja a legendás szerkesztő, Kőrösi József tünődését. Miért jó a *Valóság*? Mert mindig van benne egy rossz írás... Szóval Kőrösi fanyar humora: jó, mert jó..., még ha olykor apróbb hibával is.)

Még néhányan emlékszünk: a marxista-leninista képzésben az egyik, alaptörvényként tanult tétel volt a *mennyiségbe való átugrása*. Az értelmesebbje érezte és tudta, hogy valami nem stimmel. (A sok-sok és még több ember nem jobb ember, hanem tömeg. A még forróbb víz nem jó meleg, hanem gőz.) De nem tudtuk, hogy egy fordítási - értelmezési hiba vitte zsákutcába e téren is a magyar nyelvű gondolkodást.

Vitányi ebben a most kihúzott, 35 évvel ezelőtti írásban kezdte fejtegetni azt, hogy a mennyiség, minéműség és minőség hármáról van szó. Tehát: a kvantitás és a kvalitás között mindig meg kell vizsgálni a quidditást, azt, ami a dolgot azzá teszi ami... Ezt követte először stencilekben majd a *Valóságban* és a *Kultúra és Közösségben* a kultúrafogalom, az életmód és a közösség értelmezése.

Ekkortájt kezdett derengeni a hazai társadalomtudományi gondolkodásban a fordulat: a brossúra a marxizmus-leninizmus mögötti eszmerendszer eredeti minéműségének felelős átgondolása és egy nagyívű fogalomrendszer felépítése. Ez Vitányinál mindig összekapcsolódott az empirikus minéműség-kutatások igényével és gyakorlatával; sőt a feltártak teoretikus értelmezésével és a lehetséges elmenő politikai érvényesítésével.

Ez a Vitányi-Mű lényege: a megmérhető és sejtető valóság szervezés folyamatainak rendszerszerű, fogalmilag is rendezett értelmezése

(tehát az igazság kutatása) és az ebből fakadó cselekvési következtetések megfogalmazása.

Nemcsak a mostani, reggeli huzigálással, de akkor, az 1970-es évek elején is szerencsém volt. Vitányi kihúzott: lehetővé tette, hogy kezdő közgazdász-kutatóként, 1974-től az akkori Népművelődési Intézet Kutatási Osztályán dolgozzak. A legtöbbet kaptam: rám bízta saját találmányomat, azt, hogy a hazai művelődésgazdaságtani kutatásokat indítsam el és szervezzem.

Mielőbb lajstromozni kellene az akkori, ottani kutatók és népművelő munkatársak névsorát, hiszen ma elképzelhetetlen, hogy ki mindenki dolgozott és dolgozhatott együtt. És lajstromozni szükséges az akkori kutatási témákat és beszámolókat is, mert éppen mostanra ért be az értelmük és mondanivalójuk. Kis színes a történelemhez. Éppen Vitányival együtt hallgattunk nemrég beszámolót az EU-s pályázati rendszerről. A kultúra témánál halkán mondta: valahogy ismerős szavak... Igen, néme-lyik *akkor*, a Népművelési Intézet anyagaiból ment az Unescoba, onnan meg később átballagott az EU-ba...

De most nem érdekes vagy érdektelen emlékirataimat írom, hanem felhívom a figyelmet arra: *Vitányi Iván képes volt embereket, irányzatokat, kutatási témákat, fogalmakat, valóságokat integrálni és (többé-kevésbé) politikailag érvényesíteni.*

Bizony, erre lenne szükség ma is. Főleg azért, hogy a sok-sok társadalomtudományi meggondolást, kutatást, jószándékot végre belegyűrjük egy integrált kulturális nemzetstratégiába. És ezt lefordítsuk, átfordítsuk az EU pályázati, támogatási nyelvére és menetrendjébe.

Vitányi könyvének *első* része a társadalom és a kultúra szemléletének új elemeit tárgyalja, máig érvényes régi művei összefoglalásával és kiegészítésével. A *második és harmadik* részben a mai magyar kulturális élet, a szabadidő- és életmód-szociológiai kutatásait foglalja össze. A *negyedik* rész kulturális politikai összegzés.

Mű. Megkerülhetetlen, olvasandó, elemzendő, vitatandó. És főleg használható és használandó a ma oly gyakran a kötetben is (121. old.) felvetett *merre van előre?* kérdés megválaszolásához.

